

ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

«ԿԱՄԱՎՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԱՄԱՎՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Մույնով ներկայացնում ենք «Կամավորական գործունեության և կամավոր աշխատանքի մասին» ՀՀ օրենքի նախագծի լրամշակված տարբերակի վերաբերյալ մեր առաջարկները՝ կրկին պնդելով նախորդ մի շարք առաջարկներ նույնպես:

1) Հոդված 3. Օրենքում օգտագործվող հիմնական հասկացությունները

Առաջարկություն - Նախագծի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետը «կամավոր աշխատանք կատարող» բառերից հետո լրացնել «կամ կամավորական գործունեության և կամավոր աշխատանքի սուբյեկտների տվյալների շտեմարանում ներառված» բառերը:

Հիմնավորում - Նախագծի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետը սահմանում է «կամավոր» եզրույթը հետևյալ ձևակերպմամբ. «2) **կամավոր**՝ աշխատանքից (ուսումից) ազատ ժամանակ կամ օրենքով սահմանված դեպքերում աշխատաժամանակի (ուսուցման ժամերի) ընթացքում կամ աշխատող (սովորող) չհամարվող և սույն օրենքով սահմանված կամավոր աշխատանքի մասին գրավոր պայմանագրով կամավոր աշխատանք կատարող Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի, օտարերկրյա քաղաքացի, քաղաքացիություն չունեցող անձ (այսուհետ՝ *ֆիզիկական անձ*).»: Այս սահմանումից բխում է, որ կամավոր ճանաչվելու միակ հիմքը կամավոր աշխատանքի մասին գրավոր պայմանագիրն է, մինչդեռ նախագծի 13-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետի համաձայն՝ կամավոր աշխատանք կատարող անհատը կամ խմբի անդամն իրավունք ունի դիմելու լիազորված պետական կառավարման մարմին՝ իր կատարած կամավոր աշխատանքի վերաբերյալ տեղեկատվությունը կամավորական գործունեության և կամավոր աշխատանքի սուբյեկտների տվյալների շտեմարանում ներառելու նպատակով: Մի կողմ թողնելով շտեմարանի ձևավորման՝ իրավաչափ նպատակ հետապնդելու վերաբերյալ մեր անհամաձայնությունը, հարկ ենք համարում նկատել, որ անգամ շտեմարանում ներառվելու փաստը կամավոր աշխատանք կատարող անհատի համար որևէ իրավական հետևանք չի առաջացնում և նա կամավորի կարգավիճակ ձեռք չի բերում, ինչը նշանակում է, որ շտեմարանը և դրանում ներառվելը դառնում է ինքնանպատակ: Մեր առաջարկության նպատակն է, որ պետությունը շտեմարանում ներառվելու փաստի ուժով կամավոր աշխատանք կատարող անհատին կամ խմբի անդամին ճանաչի որպես կամավոր՝ վերջին հետ հավասար իրավունքներով:

2) Հոդված 5. Կամավորական գործունեության և կամավոր աշխատանքի հիմնական նպատակները

Առաջարկություն - Նախագծի 5-րդ հոդվածը լրացնել նոր «11» կետով՝ հետևյալ բովանդակությամբ.

«11) անձի՝ իր կրթությամբ, որակավորմամբ, գիտելիքներով ու հմտություններով օգտակար լինելու գիտակցության ձևավորմանը և նոր հմտություններ ու փորձառություն ձեռք բերելուն նպաստելը.»

Հիմնավորում - Նախագծով սահմանված «կամավորական գործունեության և կամավոր աշխատանքի հիմնական նպատակները» ոչ միայն պետք է դիտարկել կամավորի աշխատանքի կարիքն ունեցողի, այլ նաև անձի՝ որպես կամավոր դրսևորվելու, իր հմտություններով պետքական լինելու պահանջմունքը բավարարելու և նոր հմտություններ ձեռք բերելու ցանկության տեսանկյունից: Թեև նախագծի լրամշակված տարբերակով քննարկվող հոդվածում ավելացվել է նոր 9-րդ կետ՝ «9) երիտասարդներին մարդասիրական գաղափարների և սկզբունքների ոգով դաստիարակելը, կրթելը և հասարակական գործունեության մեջ ներգրավման հնարավորության ընձեռումը» ձևակերպմամբ, այդուհանդերձ սա չի արտացոլում մեր առաջարկի իմաստը, այն է՝ որպես կամավոր ինքնադրսևորվելու և պիտանի լինելու պահանջմունքի բավարարումը, մինչդեռ նշյալ ձևակերպմամբ կարևորվում է հասարակական գործունեության մեջ ներգրավման հնարավորության ընձեռումը: Բացի այդ, 9-րդ կետում շեշտադրված են միայն երիտասարդները, որպես սուբյեկտ, ինչը նշանակում է անհիմն տարիքային սահմանափակում է և խտրականություն:

3) Հոդված 6. Կամավորական գործունեության և կամավոր աշխատանքի հիմնական բնագավառները և (կամ) աշխատանքները

Առաջարկություն - Նախագծի 6-րդ հոդվածը հանել:

Հիմնավորում - Նախագծի և՛ նախորդ և՛ այս տարբերակի դեպքում կրկին վիճահարույց է մնում կամավորական գործունեության և կամավոր աշխատանքի հիմնական բնագավառների և (կամ) աշխատանքների սահմանումը, քանի որ այն դրանով իրականով սահմանափակումներ է ենթադրում: Բանն այն է, որ այնպիսի հասարակական կազմակերպություններ, որոնց կանոնադրական նպատակներն ուղղված են ոչ թե կոնկրետ բնագավառներում կոնկրետ խնդիրների լուծմանը, այլ, օրինակ՝ հանրային

քաղաքականությունների բարելավմանը, ժողովրդավարության կայացմանը և այլն, այս հոդվածի պատճառով չեն կարողանալու կամավոր ներգրավել իրենց աշխատանքներում: Անգամ հոդվածի 2-րդ մասը չի վերացնում այս սահմանափակումը, քանի որ օրենքի նպատակներն ու սկզբունքները ևս շատ նեղ ու կոնկրետ են: Հետևաբար, նախագիծը պետք է սահմանի ոչ թե բնագավառները, որտեղ թույլատրելի է կամավոր աշխատանքը, այլ՝ որտեղ թույլատրելի չէ, որպես բացառություն՝ հիմք ընդունելով ոլորտի բնույթը, անձի անվտանգությունը և այլն:

4) Հոդված 8. Կամավորական գործունեության և կամավոր աշխատանքի սահմանափակումներն ու առանձնահատկությունները

Առաջարկություն - Նախագծի 8-րդ հոդվածի 4-րդ մասը հանել:

Հիմնավորում - Նախագծի 8-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն *«Կամավորին և կամավոր աշխատանք կատարող անհատին կամ խմբին արգելվում է ներգրավել քաղաքական կուսակցությունների, կրոնական կազմակերպությունների, արհեստակցական միությունների և գործատուների միությունների օգտին և (կամ) նրանց նախաձեռնությամբ կատարվող աշխատանքներին, ինչպես նաև կամավորական կազմակերպությունների և կամավոր ներգրավող կազմակերպությունների ձեռնարկատիրական գործունեությանը:»*

Որևէ իրավաչափ նպատակ չի հետապնդում այս սահմանափակումը և անհրաժեշտ չէ ժողովրդավարական հասարակությունում: Նախ՝ արգելելով կամավորի ներգրավումը կրոնական կազմակերպությունների օգտին և (կամ) նրանց նախաձեռնությամբ կատարվող աշխատանքներին՝ ոտնահարում է, մի կողմից կրոնական կազմակերպությունների գործունեության ազատությունը, մյուս կողմից՝ մարդու խղճի, դավանանքի, համոզմունքների ազատության հիմնարար իրավունքը:

«Արհեստակցական միությունների մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն՝ արհեստակցական միության գործունեության հիմնական սկզբունքներից է կամավորությունը, հետևաբար ինչու չի կարող կամավորության վրա հիմնված արհմիություններն իրենց կամավոր անդամներով կամ կամավոր ներգրավելով, օրինակ, անցկացնել մայիսամեկյան ցույցեր, երթեր:

Նույնը վերաբերում է նաև կուսակցություններին՝ ինչու կուսակցությունը չի կարող ներգրավել կամավորների, օրինակ՝ իր քարոզչության կամ հանրահավաքի կազմակերպական աշխատանքների աջակցության համար: Մի շարք քննարկումներում նախագծի հեղինակները իրենց բանավոր հիմնավորումներում վկայակոչել են «Հասարակական

կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքը, սակայն ՀԿ օրենքում խոսքը վերաբերում է մի շարք սուբյեկտներ, այդ թվում՝ կուսակցությունների, կրոնական կազմակերպությունների, արհեստակցական միությունների կողմից ՀԿ հիմնելու արգելքին, և ոչ թե նրանց աշխատանքներում կամավոր ներգրավելու արգելքին: Հետևաբար՝ որևէ իրավական ակտով այս արգելքը նախատեսած չէ:

5) **Հոդված 13. Կամավորի և կամավոր աշխատանք կատարող անհատի կամ խմբի անդամի իրավունքները**

Առաջարկություն - Նախագծի 13-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետը հանել կամ ձևակերպել որպես պարտականություն:

Հիմնավորում - Նախագծի 13-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված են կամավորի իրավունքները, որի 5-րդ կետի համաձայն՝ *կամավորն իրավունք ունի կամավորական կազմակերպությունների կամ կամավոր ներգրավող կազմակերպությունների հետ կնքելու կամավոր աշխատանքի մասին պայմանագրեր:* Այս ձևակերպումը հակասում է նախագծի ողջ տրամաբանությանը, քանի որ պայմանագրային հարաբերությունների առկայությունը կամավորական աշխատանքի միակ փաստական հիմքն են: Միաժամանակ այն հակասում է նախագծի 16-րդ ու 18-րդ հոդվածներին, համաձայն որոնց կամավորական կազմակերպությունը և կամավոր ներգրավող կազմակերպությունը պարտավոր են կնքել կամավոր աշխատանքի պայմանագիր: Վերոնշյալ նորմերի վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ կամավոր աշխատանքի պայմանագիր կնքելը կամավորի համար իրավունք չէ այլ պարտականություն, եթե ընտրում է կազմակերպության միջոցով կամավորական աշխատանք կատարելու տարբերակը:

6) **Հոդված 16. Կամավորական կազմակերպության պարտականությունները**

Առաջարկություն - Նախագծի 16-րդ հոդվածի 1-ին մասի 15-րդ կետը հանել:

Հիմնավորում - Նախագծի 16-րդ հոդվածի 1-ին մասի 15-րդ կետով նախատեսված է, որ *կամավորական կազմակերպության պարտավոր է մինչև յուրաքանչյուր տարվա փետրվարի 15-ը սահմանված կարգով լրագոր մարմին ներկայացնել նախորդ տարվա իր գործունեության մասին տարեկան տեղեկատվություն:*

Հաշվետվողականության պահանջները խիստ են և չհիմնավորված, քանի որ նույն Նախագծով սահմանված է, որ ոչ առևտրային կազմակերպություն համարվող կամավորական կազմակերպությունը կարող է ստեղծվել հասարակական միավորման, հիմնադրամի կամ

օրենքով նախատեսված այլ ձևերով, իսկ համապատասխան օրենքներով (Հիմնադրամների մասին օրենք, ՀԿ օրենք և այլն) արդեն իսկ առկա են հաշվետվողականության և թափանցիկության ապահովման մեխանիզմներ: Հետևաբար՝ միայն կամավոր ունենալու հանգամանքով պայմանավորված ևս մեկ անգամ հաշվետվություն ներկայացնելը նշանակում է կրկնակի հաշվետվողականություն, ինչը նաև լրացուցիչ և անհիմն բեռ է կազմակերպության համար: Բացի այդ միջազգային լավագույն փորձի և ստանդարտների համաձայն՝ կամավորական աշխատանքի օգտագործումը ՔՀԿ-ների համար որևէ լրացուցիչ պարտավորության չպետք է հանգեցնի, այդ թվում լրացուցիչ հաշվետվությունների ներկայացման:

Նույնը վերաբերում է նաև կամավոր ներգրավող կազմակերպությունների պարտականությունները սահմանող **Նախագծի 18-րդ հոդվածի 1-ին 10-րդ** կետին, որը ևս առաջարկվում է հանել:

7) Հոդված 19. Կամավորների կամ կամավոր աշխատանք կատարող խմբի համակարգողը

Առաջարկություն - Նախագծի 19-րդ հոդվածը հանել:

Հիմնավորում - Նախագծի 19-րդ հոդվածը սահմանում է կամավորների կամ կամավոր աշխատանք կատարող խմբի համակարգող նշանակելու նրա, նրա հետ պայմանագիր կնքելու, նրա աշխատանքի կարգն ու պայմանները: Եվ այս կարգավորումները վերաբերում են ինչպես կամավորական կազմակերպություններին, այնպես էլ կամավոր ներգրավող կազմակերպություններին: Փորձելով այս ամենը բերել իրավական դաշտ՝ նախագիծը խախտում է կազմակերպությունների ինքնուրույնությունը և տալիս է հնարավորություն ուղղակի միջամտելու կազմակերպության գործունեությանն ու աշխատանքի կազմակերպմանը: Պետությունը չպետք է այդչափ մանրանա կարգավորումների մեջ և որոշի կամավորների հետ կապված կազմակերպական այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են՝ ինչպես ղեկավարել, ով նշանակվի ղեկավար, ում կողմից, ինչպես կամավորների աշխատանքը կհամակարգվի և այլն: Այդ ամենը պետք է թողնել կազմակերպությունների ինքնուրույն լուծմանը:

8) Հոդված 26. Կամավոր աշխատանքի մասին պայմանագրի կնքման կարգը

Առաջարկություն - Նախագծի 26-րդ հոդվածով սահմանել շաբաթական կամ ամսական առավելագույն ժամաքանակ, որից հետո կամավոր աշխատանքի պայմանագիր կնքելը դառնում է պարտադիր:

Հիմնավորում - Նախագծով սահմանված է, որ կամավորի և կամավորական կազմակերպության կամ կամավորի և կամավոր ներգրավող կազմակերպության կամ կամավորական կազմակերպության և կամավոր ներգրավող կազմակերպության միջև պետք է կնքվի կամավոր աշխատանքի պայմանագիր, սակայն որևէ նվազագույն ժամաքանակ նախատեսված չէ, ինչը նշանակում է, որ անգամ 1-ժամյա կամավոր աշխատանքի համար կազմակերպությունը պարտավոր է պայմանագիր կնքել և կատարել դրանից բխող գրանցման պարտականությունները: Հարկ է նկատել, որ ՀԿ օրենքն ամրագրել է հետևյալը՝ եթե կամավորի աշխատանքի տևողությունը գերազանցում է շաբաթական 20 ժամը, ապա կազմակերպությունը կամավորների հետ կնքում է կամավոր աշխատանքի պայմանագիր: Ընդ որում, այս մոտեցումն օրենքում ամրագրվել է միջազգային փորձի ուսումնասիրության արդյունքում, օրինակ՝ Մոլդովայում նախատեսված է կամավոր աշխատանքի մասին պայմանագիր կնքել ամսական 20 ժամ և ավելի աշխատանքի դեպում, Սերբիայում՝ շաբաթական 10 ժամ և ավելի, Մակեդոնիայում ամսական 40 ժամ և ավելի և այլն:¹

9) Հոդված 27. Կամավոր աշխատանքի մասին պայմանագրի բովանդակությունը

Առաջարկություն - Նախագծի 27-րդ հոդվածի 1-ին մասի 6-րդ և 7-րդ կետերը հանել:

Հիմնավորում – Նախագծի 27-րդ հոդվածով սահմանված է կամավոր աշխատանքի մասին պայմանագրի բովանդակությանը ներկայացվող պահանջները: Մակայն դրանք ծանրաբեռնված են ոչ էական պայմաններով կամ կրկնորոգումներով, օրինակ՝ կամավոր աշխատանքի անվանումը և (կամ) գործառույթները (կետ 5) և կատարման կարգն ու պայմանները նշելու դեպքում (կետ 11) անիմաստ կրկնություն է կամավոր աշխատանքի տեսակը և ձևը նշելը (կետ 7): Բացի այդ, պայմանագրում միշտ չէ, որ հնարավոր կլինի նշել կամավորական աշխատանքի վայրը (կետ 6), եթե դա կոնկրետ ծրագիր չէ, այլ իրավիճակային գործողություն կազմակերպության ծրագրերի շրջանակում: Այս դեպքում պայմանագիր կնքող կազմակերպությունը զուտ օրենքի պահանջը կատարելու համար ստիպված պետք է չի՝ «ՀՀ ողջ տարածք», ինչը ձևական բույթ է կրում:

10) Հոդված 28. Կամավոր աշխատանքի մասին պայմանագրի պայմանների փոփոխման, ինչպես նաև պայմանագրի լուծման հիմքերն ու կարգը

¹ http://ecnl.org/dindocuments/481_Belarus%20volunteering%20paper%202014.pdf

Հոդված 31. Կամավորներ ներգրավելու մասին պայմանագրում պայմանների փոփոխման և պայմանագրի լուծման հիմքերն ու կարգը

Առաջարկություն - Նախագծի 28-րդ և 31-րդ հոդվածները հանել:

Հիմնավորում - Նախագծի 28-րդ հոդվածը սահմանում է կամավոր աշխատանքի մասին պայմանագրի պայմանների փոփոխման, ինչպես նաև պայմանագրի լուծման հիմքերն ու կարգը, ինչը մեր գնահատմամբ օրենքի կարգավորման առարկա չպետք է լինի: Փորձելով կարգավորել ամեն ինչ՝ նախագիծը գերկարգավորումներով կողմերին զրկում է պայմանագրի ազատությունից: Այս հոդվածի փոխարեն ընդամենը կարելի է պայմանագրի բովանդակությունը սահմանող 27-րդ հոդվածում կատարել լրացում, որ պայմանագրում կատարվում է նաև նշում դրա փոփոխման, ինչպես նաև լուծման հիմքերի ու կարգի մասին: Նույնը վերաբերում է նաև նախագծի 31-րդ հոդվածին:

11) Հոդված 33. Հաշվառման մատյանը

Առաջարկություն - Նախագծի 33-րդ հոդվածի 3-րդ մասից հանել 3-րդ , 7-11-րդ կետերը:

Հիմնավորում - Նախագծի 32-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն կամավորական կազմակերպությունը, ինչպես նաև կամավոր ներգրավող կազմակերպությունը՝ կամավորներին ինքնուրույն ներգրավելու դեպքում կամավորների համար վարում է հաշվառման մատյան: Նույն հոդվածի 3-րդ մասով սահմանված է հաշվառման մատյանում վարվող տեղեկատվությունը, որը բովանդակային առումով կրկնում է կամավոր աշխատանքի պայմանագրի վավերապայմանները: Առաջարկվում է տեղեկատվության ծավալը կրճատել՝ խուսափելու համար պայմանագրի բովանդակության կրկնությունից:

12) Հոդված 33. Կամավորական գործունեության և կամավոր աշխատանքի սուբյեկտների տվյալների շտեմարանը

Առաջարկություն - Նախագծի 34-րդ հոդվածը հանել:

Հիմնավորում - Նախագծի 34-րդ հոդվածով նախատեսված է, որ լիազոր մարմինը՝ իր կողմից սահմանված կարգով վարում է կամավորական գործունեության և կամավոր աշխատանքի սուբյեկտների տվյալների շտեմարանը, որի գործառնական նշանակությունը որևէ կերպ հիմնավորված չէ: Ավելին, ինչ է արվելու այդ շտեմարանում առկա տեղեկատվության հետ՝

անհայտ է, նախագիծն այդ հարցի պատասխանը չի տալիս: Փոխարենը կազմակերպությունների վրա դնում է հաշվառման մատյանի տեղեկատվությունը փոխանցելու լրացուցիչ բեռ: Եթե լիազոր մարմինը որևէ կոնկրետ նպատակ չի հետապնդում շտեմարան վարելով, ուրեմն ինքնանպատակ է այն ունենալը, ուստի և առաջարկվում է հանել:

Ընդհանուր դիտարկումներ

1. Նախագծով սահմանված «կամավորական գործունեություն» և «կամավոր աշխատանք» տերմինները գրեթե նույնական ձևակերպում ունեն և դրանց սահմանազատումը հստակ ընկալելի չէ:
2. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 41-րդ հոդվածում առաջարկվող լրացումը ընդունելի չէ, քանի որ 41-րդ հոդվածը վերաբերում է ՀՀ աշխատանքային օրենսդրության և աշխատանքի իրավունքի նորմեր պարունակող այլ իրավական ակտերի պահանջները խախտելուն: Հիշյալ իրավական ակտերով կարգավորվում են գործատու-աշխատող հարաբերությունները, դրանք որևէ աղերս չունեն կամավորական աշխատանքի հետ կապված հարաբերությունների կարգավորման հետ: Առավել նպատակահարմար ենք համարում ՎԻՎ օր-ում առանձին հոդվածի նախատեսումը այս նախագծի հետ կապված:

Կազմեց

*«Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ
հակակոռուպցիոն կենտրոն» ՀԳ-ն
23.10.2017թ.*